tarvitamine on enam-vähem üldine ning harilik. Erilisi külgehakkavaid haigusi ei ole viimasel ajal olnud. Arst, apteek ja ämmaemand asuvad kiriku juures ja on kihelkonna vähelduse tõttu hästi kättesaadavad. Põhjapoolse osa elanikud ravitsevad endid ka Tartus.

Ajalugu. Kambja kihelkonda mainitakse esimest korda 1330. a. ja siis jälle 1471. a. Oma nimetuse on ta ühelt perekonnalt, nimega *Camby*, saanud, kes kihelkonna on 15 a kirikumõisa-maade kinkimisega põhjendanud, kuna kirikut tol ajal Püha Martini ja ka Püha Maria kirikuks nimetati. Katoliku ajal on olemas veel teine, abikirik (kabel) Kuuste mõisas, mis aga sõja ajal ära rikuti ja veel 1634. a. parandamata oli, mispärast ta samal aastal kästakse „sedamaid maha kiskuda ja ära põletada". Aastast 1626 on kogudusel esimene luteriusuline kirikuõpetaja. Põhjasõja ja sellega kaasas käiva katku ajal on kihelkond palju kannatanud: kirik rikuti ära, nii et kirikuõpetaja rehes kaks aastat on jumalateenistust pidanud ja kogudus kogunisti kurnatud. 1726. a. nälja-aeg ja 1730. a. kange põud on takistanud sõjajälgede parandamist. Paganausu jumalateenistus on 18. aastasaja keskmisil aastail ühes „Risti kireku" (arvatavasti Veski vallas, praeguse Ristikiriku järve ümbruses) hävitamisega kadunud. 1772. a. on kihelkonnas 6458 elanikku; 1775. on elanikkude arv 6819. Perekonna-nimed, mis arvatavasti 1820. a. ümber on antud, tulevad kirikuraamatuis esimest korda 1827. a. tarvitusele. Läinud aastasaja usulisist liikumisist olgu mainitud, et Kambjas oli vennastekogudus; 8600-hingelisest luteri usu kogudusest on 1300 inimest ka vennasteseltsi liikmed; 1846.—1848. aastani läksid 800 eestlast „vene usku" üle. Suuremamõõdulist väljarändamist ei ole olnud. 1845. a. asutati Prangli apostliku-õigeusu kogudus, mille hingede arv oli kõige suurem 1651. a., kuid viimseil aastail on see arv kahanenud.

Talude ostmine algas kihelkonnas 1849, mil osteti Vana-Kuuste mõisalt Villemi talu ja Unipiha mõisalt Kääni talu. Teised mõisad algasid müügiga 1862. ja 1876. aasta vahel, Kodijärve aga 1893. Üldjoontes on suurem osa talusid müüdud seitsmekümnendail aastail (vt. 166. lhk.).

Ostuaegu üksikuis valdades ja mõisais näitab umbkaudu järgmisel leheküljel olev tabel (kokku seatud Tartu-Võru Rahukogust saadud andmete põhjal).

Valdade ühendamine sündis, nagu mujalgi, 1892. ja 1893. a. Nimelt ühendati praegune Kambja vald end. Suure-Kambja, Uue-Kambja ja Raanitsa kogukonnast; praegune Vana-Kuuste vald end. Vana-Kuuste ja Reola kogukonnast; praegune Kodijärve vald end. Kodijärve, Kammeri ja Unipiha kogukonnast; praegune Krüüdneri vald end. Krüüdneri ja Väike-Prangli kogukonnast. 1916. a. ühendati Krüüdneri vallaga veel Vana-Prangli ja Veski vald.

Uuema aja sündmused on arenenud kihelkonnas enamvähem rahulikult. 1905. a. peeti siin vallamajades koosolekuid, kus nõuti peaasjalikult kõrtside sulgemist, teetegemise korra muutmist, harutati enesekaitseks sõjariistade muretsemise küsimust jne. Karistus-